

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบโดยตรง นั้นมีน้อยมาก เพราะส่วนใหญ่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียน ดังนั้นผู้วิจัย จึงจำเป็นต้องนำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียน โดยมีหนังสืออ่านประกอบเกี่ยวของ มาเสนอทวน สำหรับกรนำมาเสนอขอทุนแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอนคือ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
 - 1.1 เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือเรียน
 - 1.2 เกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือ
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือ คำว่า หนังสือเรียน เริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นในปี พ.ศ. 2521 ซึ่งจะเห็นได้จาก คำว่า หนังสือแบบเรียน ที่เคยใช้กันมานานนั้น เปลี่ยนเป็นหนังสือเรียนทั้งสิ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ วัตถุประสงค์ของการศึกษาตามหลักสูตรใหม่นั้น ต้องการส่งเสริมการอ่าน และศึกษาค้นคว้ามาก ๆ โดยใช้หนังสือหลาย ๆ ประเภท หนังสือเรียนจึงน่าจะ เป็นหนังสือประเภทหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน หรือ เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการ ใ้ครุฑไว้ว่า "หนังสือเรียน เป็นหนังสือที่โรงเรียนในสังกัด วิชาใดวิชาหนึ่ง ประกอบการเรียน ความรายวิชา" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2524 : 3) มากกว่าที่จะใช้เป็นหลักในการเรียน การสอนเพียงอย่างเดียว ดังนั้นการใช้คำว่า หนังสือเรียนจึงน่าจะ เป็นคำที่มีความหมาย กว้างกว่า คำว่าหนังสือแบบเรียน จึงจะเห็นได้จากความเห็นของ หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ให้สัมภาษณ์แก่ ปราณี สิมขุ้สะอาก เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2523 ความว่า "หนังสือเรียนมีความหมายกว้างกว่าหนังสือแบบเรียน หนังสือเรียนจะเป็นหนังสือทั่วไปที่ใช้ในการเรียนการสอน และเปลี่ยนมาใช้คำว่า หนังสือเรียนแทน เพราะประสงค์เปลี่ยนทัศนคติเรื่องหนังสือที่ใช้ในห้องเรียนว่า ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบอย่าง เพราะอาจมีผู้อื่นเห็น

ต่างไปจากสิ่งที่ปรากฏในหนังสือนั้น และสิ่งที่อยู่ในหนังสือนั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าคำว่าแบบเรียน เป็นคำซึ่งถึงแบบแผนตายตัวเกินไป (ปราชญ์ สินธุสุระอาศ 2522 : 2)

สำหรับประเทศไทยเท่าที่มีหลักฐานปรากฏ แม้ว่าตอนรวมคำมั่งจะโคตทรง ประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้นในปี พ.ศ. 1826 ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีหนังสือเรียนสำหรับการเรียน การสอน หนังสือเรียนของไทยเริ่มมีเป็นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คือ หนังสือจินตคามนี้ ซึ่งพระโหราธิบดีเป็นผู้แต่ง เพราะในสมัยนั้นได้มีการมิชชันนารีเข้ามา เผยแพร่คริสต์ศาสนาและวิชาการของพวกตะวันตก ถึงขนาดตั้งโรงเรียนสอนเด็กไทย สมเด็จพระนารายณ์ทรงเกรงว่าคนไทยจะหันไปเข้ารับนิยมแบบฝรั่ง จึงโปรดให้แต่งหนังสือเรียนขึ้น เพื่อคนไทยจะได้มีหนังสือเรียนเป็นของตนเองและเรียนรู้ทางวิชาการของไทยไม่หันเหไปพึ่งพิงพวกตะวันตก หนังสือจินตคามนี้ใช้เป็นหนังสือเรียน เป็นเวลานานจนถึงสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงมีหนังสือเรียนเพิ่มอีกคือ ประถม ก. กา และประถมมาลา

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โคตทรงปรับปรุงการศึกษาเป็นแบบสากล พร้อมทั้งตั้งโรงเรียนหลวงเป็นแห่งแรก ในปี พ.ศ. 2414 จึงโปรดให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งตำราเรียนหลวงขึ้นใหม่ ได้แก่ มูลบทบรรพกิจ วาหนิติกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวยากรณ์พิจารณ และพิศาลการันต์ จนถึงปี พ.ศ. 2431 กรมศึกษาธิการจึงได้ประกาศเลิกใช้หนังสือเรียนชุดนี้ ประกาศใช้หนังสือแบบเรียนแก้ว 3 เล่ม ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชานุภาพแทน จนกระทั่งเมื่อมีการพิมพ์ของไทยเจริญมากขึ้น ช่วยให้การผลิตหนังสือเรียนมีเพิ่มมากขึ้น (วุฒิชัย มูลศิลป์ 2516 : 1 - 9)

* ส่วนคำว่า หนังสืออ่านประกอบ มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา สมัยนั้นไม่ได้นับว่า หนังสืออ่านประกอบสำหรับโรงเรียน โดยเจตนาและยังไม่มีชื่อว่า "หนังสืออ่านประกอบ" คำว่า หนังสืออ่านประกอบ เริ่มใช้เมื่อประมาณ 10 ปีมาแล้ว โดยที่กระทรวงศึกษาธิการได้ระบุไว้ในประกาศการใช้หนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการว่าเป็นแบบเรียนไม่บังคับใช้ (จำนวน คสองการเขียน 2513 : 408)

ตามประวัติการศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยา ประเทศไทยมีหนังสือเรียนของเด็ก ชื่อ จินตคามนี้ เมื่อเด็กเริ่มอ่านโตก็ให้อ่านหนังสือที่สนุก ๆ ประกอบ ซึ่งเป็นพวกชาคคต่าง ๆ

ที่ต่างเป็นคำกลอน เช่น เรื่องเสื่อโคคำฉบับที่ คำกลอนสวคสุบิน เป็นต้น ต่อมาในสมัย
รัชกาลที่ 5 ใ้มีการปรับปรุงหนังสือแบบเรียนขึ้นใหม่ ซึ่งมุลอบทบรพกิจในหนังสือเล่มนี้
ใหม่ทรกเรื่องสนุก ๆ เช่น เรื่องพระไชยสุริยา ของสุนทรภู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นหนังสืออ่าน
ประกอบไปควยในค้ว เป็นการช่วยให้เด็กใ้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินประกอบกัน
ต่อมากรมพระยาคำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ "หนังสือแบบเรียนเร้ว" ขึ้นมุลอบทบรพกิจ
มีเรื่องค่าง ๆ อ่านสนุกเป็นทำนองหนังสืออ่านประกอบมทรกอยูควย และทรงนิพนธ์หนังสือ
ฝึกฝนการอ่านควยไปอีก แสดงว่าตั้งแต่ใ้สอนภาษาไทยเป็นหลักฐานมาใ้เริ่มมีหนังสืออ่าน
ประกอบที่มิใช่แบบเรียนจริง ๆ ความคูกันกับหนังสือแบบเรียนอยู่แล้ว แม้จะไม่ใ้ใ้คองใ้
เด็กอ่านโดยเฉพาะ (จำนวน คถองการเขียน 2513 : 408 - 409) //

ใ้ในระยะที่เริ่มมีกระทรวงศึกษาธิการใหม่ ๆ ก็ใ้มีการเขียนหนังสือสำหรับใ้เด็ก
อ่านเป็นนิทานสนุก ๆ เช่น เรื่องนายแจ้คชช่ายกษ สรรคคินารู เช่น เรื่องเด็กในประเทศ
ค่าง ๆ มีภาพประกอบควย หนังสือเหล่านี้มีการพิมพ์ออกมาเพียง 4 - 5 เล่ม แล้วก็เลิก
ไป หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กระทรวงศึกษาธิการใ้ใ้จ้คทำหนังสือสำหรับเด็กที่มิใช่
หนังสือเรียนขึ้นอีก และใ้ใ้มีการประกวดคองหนังสือสำหรับเด็ก ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ
ก็เลือกไปพิมพ์เป็นหนังสือชุดหนึ่งเรียกว่า "หนังสืออ่านประกอบ" หนังสือที่ใ้ใ้มีการประกวด
เขียนคองนั้น เป็นหนังสือสำหรับเด็กเล็ก ๆ เช่น เรื่องโคที่ใ้ใ้พะไล นกแก้ววคเกง เป็นต้น
และยังมีการสนับสนุนใ้เขียนหนังสือสอนศาสนาแก่เด็กโดยมีการประกวดกันมาตั้งแต่สมัย
รัชกาลที่ 7 อีกควย (แนมมาส ขวฉค และ สิรินทร ขวงไชค 2511 : 272 - 273) ✓

หนังสือโดยทั่วไป อาจแบ่งตามลักษณะการใช้ ใ้ 2 ประเภทคือ หนังสือเรียน
ตามหลักสูตร และหนังสืออ่านเพิ่มเติมคองกับหนังสือทั่วไปที่สนองความคองการในคานค่าง ๆ
ของเด็ก ซึ่งมีวิธีการเขียนไม่เหมือนหนังสือเรียน หนังสือประเภทที่สอนนี้ใ้ใ้

1. หนังสือสารคคค คือหนังสือใ้ใ้ความรู้ค่าง ๆ ทางคานประวัติศาสคค
ภูมิศาสคค ชิวประวัติ วิทยาศาสตร์ ชรบชาติศึกษา การวางคนในสังคค
2. หนังสือใ้ใ้ความเพลิดเพลิน ใ้ใ้ นิทาน นวนิยาย (แนมมาส ขวฉค
และสิรินทร ขวงไชค 2511 : 274 - 275)

หนังสือเรียนของเด็ก เป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง แหมจะกล่าว
ได้ว่า การสอนวิชาต่าง ๆ แหมทุกวิชา ต้องอาศัยหนังสือเรียนเป็นคู่มือ หนังสือเรียนของ
เด็ก แบ่งได้หลายประเภทคือ

1. หนังสือเรียน (Textbook) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นให้ตรงตามหลักสูตร
เพื่อใช้ในการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง ชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการควบคุม
และตรวจตราก่อนที่จะอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้
2. หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสืออ่านเพิ่มเติม (Supplementary Readers)
เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมแก่เด็กในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้เขียนไม่จำเป็นต้องยึดถือหลักสูตร เป็นแนวทางเขียน โดยมากมักจะเลือกเขียนตามหัวข้อซึ่งเห็นว่าเด็กควร
จะสนใจเป็นพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการเห็นความสำคัญของหนังสือประเภทนี้เช่นกัน จึงได้
วางหลักไว้ว่า จะต้องมีการตรวจกันเสียก่อน จึงจะอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบได้
3. หนังสือห้องสมุด (Library Book) เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้ผู้อ่าน
เลือกอ่านได้ตามชอบใจ มีทั้งอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อความรู้ หนังสือประเภทนี้
แบ่งแยกออกเป็นสาขากต่าง ๆ ใหญ่มากมาย
4. หนังสืออุเทศ (Reference Book) เป็นหนังสือที่ไว้สำหรับค้นคว้าเรื่อง
ราวต่าง ๆ เช่น พจนานุกรม สารานุกรม เป็นต้น (กอ สวัสดิศพานิชย์ 2507 :
32 - 33)

หนังสือเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในห้องเรียนได้ก็ มีประสิทธิภาพจะประหยัค
มากที่สุดก็ในขณะนี้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. หนังสือเรียน (Textbook, Lesson Text) คือหนังสือประเภทหนึ่งซึ่งรวม
รวมความรู้ในหมวดวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องและ
ครบถ้วน หนังสือเรียนมีจุดมุ่งหมายใช้ในการสอนโดยเฉพาะ มีกฎเกณฑ์การเรียนเป็นพิเศษ
เช่น เรียนเป็นรายวิชา สำหรับเรียนตามลำดับชั้นมีความยากง่ายตามวัยผู้เรียน เมื่อจบ
บทเรียนแต่ละบทก็มีกิจกรรมเสนอแนะ

2. หนังสือค้ำราที่ไม่ใช่หนังสือเรียน (Non-Textbook) แบ่งเป็น

- 2.1 หนังสือประกอบการเรียน (Complementary Books & Manuals)

คือหนังสือที่ประกอบกรเรียนการสอนในชั้น นอกเหนือจากหนังสือเรียน มีเนื้อหาตรงกับหลักสูตรที่กำหนดให้ หรืออาจจะเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรหรือ เป็นสิ่งที่ต้องเรียน เช่น แผนที่ แบบฝึกหัด หนังสือประกอบการเรียนวิชาต่าง ๆ และคู่มือแบบเรียนต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 หนังสืออ้างอิง (Reference Books) คือหนังสือที่ให้ความรู้เฉพาะเรื่อง ใช้สำหรับการค้นคว้าอ้างอิงประกอบการเรียนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยมีเนื้อหาละเอียด อาจจะจัดทำในมหาวิทยาลัยใดวิชาหนึ่ง หรือรวมหลายวิชาในเล่มเดียวกัน การเรียบเรียงเป็นเชิงวิชาการ มีบรรณานุกรมประกอบ เช่น อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย

3. หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสืออ่านเพิ่มเติม (Supplementary readers) คือหนังสือที่มีวัตถุประสงค์ประสงค์ส่งเสริมการเรียน การค้นคว้าวิชาต่าง ๆ โดยรวบรวมเนื้อหาจากส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตร หรืออาจจะมีรายละเอียดเพิ่มเติม นอกเหนือจากหลักสูตร เรียบเรียงขึ้นให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถในการอ่านของเด็ก เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสืออ่านประกอบวิชาต่าง ๆ ของกรมวิชาการ

4. หนังสือส่งเสริมการอ่าน (Book for Pleasure) คือหนังสือที่ส่งเสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ใฝ่พัฒนาการทางการอ่าน และใฝ่นิสัยรักการอ่านคงอยู่ตลอดไป ให้ความรู้ มีคติอันเป็นสาระประโยชน์ตามวัยผู้อ่าน เรียบเรียงเป็นเรื่องความสนุกสนาน ให้ความบันเทิง สนองความต้องการในการอ่านของเด็ก อันเป็นการเร้าใจสนใจ อยากรับอ่านมากขึ้น (จินตนา ไบกาชฎี, 2520 : 20 - 23)

✓ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ และควบคุมการใช้หนังสือสำหรับนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา แบบทำยคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก. 419/2522 ได้แบ่งประเภทของหนังสือไว้ดังนี้

1. ประเภทของหนังสือที่ใช้ในโรงเรียน จำนวนตามลักษณะของหนังสือได้ดังต่อไปนี้

1.1 หนังสือเรียน คือหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามทีระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจจะมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผนที่ หรือเป็นชุดก็ได้ อนึ่ง หนังสือเรียนอาจมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันดังนี้ แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสืออ่าน หนังสือประกอบการเรียน

1.2 หนังสือเสริมประสบการณ์ คือหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการให้ใช้ในโรงเรียนได้ และมีใ้กำหนดให้เป็นหนังสือเรียน หนังสือประเภทนี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการแก่ครูและนักเรียนในโรงเรียนได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ในแง่ของ

- การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
- ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา
- การเสริมสร้างทักษะ และนิสัยรักการอ่าน
- การเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น

สำหรับหนังสือประสบการณ์ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดทำ และกำหนดขึ้นโดยแยกประเภทดังนี้

ก. หนังสืออ่านนอกเวลา สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่าการเรียนเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร

ข. หนังสืออ่านเพิ่มเติม คือหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่าหนังสืออ่านประกอบ

ค. หนังสืออุเทศ คือหนังสือสำหรับใช้คนควาอ้างอิงเกี่ยวกับการเรียน การเรียนเรียง หนังสือประเภทนี้เป็นเชิงวิชาการ

ง. หนังสือส่งเสริมการอ่าน คือหนังสือที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เน้นไปในทางส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่าน มีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจเป็นหนังสือสารคดี นวนิยาย นิทาน ที่มีลักษณะไม่ยึดถือวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงามในความรู้ มโนคติ และมีสาระประโยชน์

1.3 แบบฝึกหัด คือสื่อการเรียนสำหรับผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน แบบฝึกหัดที่ใช้ในโรงเรียนได้นั้น กระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ 2526 : 86 - 87)

ความหมายของหนังสืออ่านประกอบ

สำหรับหนังสืออ่านประกอบ (Supplementary Books หรือ Supplementary

texts หรือ Supplementary readers) นั้น ใ้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายนัยด้วยกัน เช่น

สุพิศรา ชุมเกตุ กล่าวว่า หนังสืออ่านประกอบเป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการแนะนำให้โรงเรียนซื้อไว้เพื่อให้นักเรียนใ้อ่านประกอบกับหนังสือเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ของเด็กในวิชาต่าง ๆ นอกจากนี้หนังสืออ่านประกอบจะช่วยฝึกทักษะในการอ่านของเด็ก ช่วยขยายขอบเขตวิชาต่าง ๆ ให้กว้างขวางและใ้เด็กเข้าใจวิชาที่เรียนมากยิ่งขึ้น เพราะความรู้ในหนังสือเรียนนั้น ต้องเรียนอย่างจำกัด เพราะหลักสูตรจำกัดชั่วโมงเรียน

หนังสืออ่านประกอบ จะมีลักษณะเนื้อหาแคบและลึก กล่าวถึงเรื่องราวแต่ละเรื่องไป ไม่กล่าวครอบคลุมกว้าง ๆ เหมือนหนังสือเรียน ดังนั้นหนังสืออ่านประกอบแต่ละวิชาจึงอาจมีหลายเล่ม แต่ละเล่มกล่าวหัวข้อย่อย ๆ ทำใ้เด็กเข้าใจบทเรียนใ้ดียิ่งขึ้น (สุพิศรา ชุมเกตุ 2522 : 115 - 116)

คาเคอร์ วิภูต (Carter V. Good) ใ้ให้ความหมายของหนังสืออ่านประกอบไว้ว่า เป็นหนังสือที่ใ้ประกอบในการเรียนการสอน และใ้ให้ความรู้เพิ่มเติม เสริมสร้างประสบการณ์ใ้แก่ผู้อ่าน (Carter V. Good 1973 : 187)

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล กล่าวถึงความหมายของหนังสืออ่านประกอบว่า เป็นหนังสือที่เขียนขึ้น เพื่อใ้ความรู้เพิ่มเติมแก่เด็กในเรื่องใ้ใดเรื่องหนึ่ง ผู้เขียนไม่จำเป็นต้องยึดถือหลักสูตรเป็นแนวในการเขียน โดยมากมักจะเลือกเขียนคามหัวข้อที่เห็นว่าเด็กควรจะสนใจเพิ่มเติมเป็นพิเศษ (ศักดิ์ศรี ปาณะกุล 2520 : 137 - 140)

นวฉรินทร์ รัตนากร สุติมา สัจจามันท์ และมารศรี ศิวรักษ์ กล่าวว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสืออ่านประกอบ คือหนังสือที่มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการเรียน การค้นคว้าวิชาต่าง ๆ โดยรวบรวมเนื้อหาจากส่วนใ้ใดส่วนหนึ่งของหลักสูตร หรืออาจมีรายละเอียดเพิ่มเติมนอกเหนือจากหลักสูตร เรียบเรียงใ้เหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของเด็ก (นวฉรินทร์ รัตนากร สุติมา สัจจามันท์ และมารศรี ศิวรักษ์ 2524 : 154)

✓ รัตนา ฤชาฤทธิ กล่าวถึง หนังสืออ่านประกอบหรืออ่านเพิ่มเติมไว้ดังนี้
 หนังสืออ่านประกอบ หรือหนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่เรียบเรียงเพื่อส่งเสริมการ
 เรียนวิชาต่าง ๆ กล่าวคือ มีส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรเป็นเนื้อหาสำคัญ แต่เรียบ
 เรียงให้สนุกเข้มข้น แฝงคติและเร้าความสนใจของเด็กซึ่งโรงเรียนควรจัดไว้เพื่อ
 ส่งเสริมการอ่านของเด็ก หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นอุปกรณ์การสอนที่มีความสำคัญไม่น้อย
 กว่าแบบเรียน ครูควรทำให้เด็กอ่านเพื่อเพิ่มความรู้อย่างขึ้น (รัตนา ฤชาฤทธิ, 2519 :
 46)

✓ ความประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2508 นั้น
 กล่าวว่า หนังสืออ่านประกอบมีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และให้ความหมายว่าหนังสืออ่าน
 ประกอบ คือ แบบเรียนไม่บังคับ ถือเป็นแบบเรียนชนิดหนึ่งที่ไม่บังคับให้นักเรียนต้องมีไว้
 หรือไม่บังคับให้ครูเอาไว้ใช้ในโรงเรียน แต่ถือว่าเป็นหนังสืออ่านประกอบ เป็นหนังสือ
 สำหรับช่วยในการเรียนวิชาต่าง ๆ ให้แตกฉานลึกซึ้งกว้างขวางออกไปอีก โดยมีเนื้อหา
 อยู่ในขอบข่ายของหลักสูตร ทำให้เด็กได้รับความรู้เพิ่มเติมขึ้น อย่างกว้างขวางทุกสาขา
 วิชา และทำให้มีทักษะในค่านภาษาไทยดียิ่งขึ้น (จำนวน คสองการเขียน 2518 : 408)

จากการให้ความหมายต่าง ๆ ของหนังสืออ่านประกอบที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พอ
 จะสรุปได้ว่าหนังสืออ่านประกอบ หมายถึงหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหรือขยาย
 ความ เนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตร ไม่ว่าจะสามารถใช้อ่านประกอบได้ทั้งหมด หรือเพียง
 บางตอนก็ตาม

หนังสืออ่านประกอบที่แต่งขึ้นมานั้น มีจุดประสงค์ที่จะให้เป็นประโยชน์ต่อ เด็กหัง
 สิ้น โดยมีนักการศึกษา เช่น กุลเชรศศา (Kulshreshtha) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของ
 หนังสืออ่านประกอบ ไว้ดังนี้

1. เพิ่มรายละเอียดเนื้อหาบางหัวข้อ ซึ่งไม่สามารถกำหนดลงในแบบเรียน
 ได้หมดเนื่องจากข้อจำกัดของเนื้อหาและหลักสูตร
2. เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านให้แก่เด็กฝึกเด็กให้อ่านได้รวดเร็วเกิดความ
 เกร้าใจในเนื้อหาที่อ่าน
3. เพื่อกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจในการอ่าน ซึ่งจะช่วยให้เด็กชวนขวนขวายหา

ความรู้ทั่วไป

- 4. เพื่อให้เด็กรู้จักพัฒนา เลือกหนังสืออ่านตามความสนใจ
- 5. เพื่อพัฒนาเด็กให้เกิดความซาบซึ้ง มีความคิดรวบยอดในคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ
- 6. เพื่อให้เด็กรู้จักเห็นคุณค่าของมนุษย์ มีความคิดอ่านทางสังคมและเกิดค่านิยมในชาติ
- 7. เพื่อให้เด็กสนใจ ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ จากหนังสือ
- 8. เพื่อสนองความสามารถพิเศษ ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้นของเด็ก
- 9. เพื่อเป็นการพัฒนาความคิดรวบยอด เกี่ยวกับค่านิยมวิทยาศาสตร์และสังคม ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
- 10. เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมต่าง ๆ
- 11. เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อชาติของตนและชาติอื่น ๆ
- 12. เพื่อปลูกฝังให้เด็กอ่านหนังสือหลาย ๆ เล่ม ตามความสนใจ (Kulshreshtha 1972 : 15 - 16)

นอกจากนี้ สตรีคแลนด์ (Strickland) กล่าวว่า การอ่านจากหนังสือเรียน ไม่เป็นการเพียงพอ เด็กจะต้องอ่านมากกว่าหนังสือเรียน เพื่อที่จะได้อ่านเร็วขึ้น มีทักษะในการอ่าน ช่วยเพิ่มพูนความรู้มากขึ้น เด็กควรได้รับการกระตุ้นให้อ่านหนังสืออย่างกว้างขวางซึ่งตรงกับความสนใจ ระคับความสามารถ สิ่งเหล่านี้เด็กจะได้รับความพอใจ ความสนุกสนาน และคิดว่า การอ่านเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต และหนังสืออ่านประกอบก็ให้อ่านช่วยในเรื่องนี้ด้วย (Strickland 1969 : 244 อ้างถึงใน รพท ประเวศิงาม 2524 : 14)

ดังนั้น หนังสือจึงมีบทบาทสำคัญในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะหนังสือประเภทใดก็ตาม ย่อมจะให้คุณค่าแก่ผู้อ่านทั้งสิ้น และจ้กว่าหนังสือเป็นสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพมาก การอ่านหนังสือประเภทใดก็ตามที่กล่าวมานั้น ก็เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ ฝึกทักษะ

ในการอ่าน อันจะก่อให้เกิดนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าต่อไป

✓ เกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือ

มีนักการศึกษาของไทยและต่างประเทศได้ให้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสืออ่านประกอบในประเทศไทย ใดแก่

บุญโญ สารภ กล่าวถึงหลักการพิจารณาเลือกหนังสืออ่านประกอบดังนี้

ก. เนื้อหาของหนังสือ (Contents)

1. เนื้อหาเล่มนี้ขยายประสบการณ์ของนักเรียนในทางเขาวนปัญญา และอารมณ์เพียงใด
2. หนังสือเล่มนี้มีอะไรที่น่าสนใจในเชิงความนึกคิดของนักเรียนหรือไม่
3. ถ้าเป็นหนังสือให้ความรู้หรือข่าวสาร ควรดูความถูกต้องทันสมัยเพียงใด จะช่วยเพิ่มความรู้ที่เด็กมีอยู่แล้วหรือไม่
4. เป็นสิ่งใหม่แปลกออกไปจากหนังสือเล่มอื่นที่นักเรียนมีอยู่แล้วหรือไม่
5. เป็นหนังสือนิยาย จัดเป็นนิยายแสดงให้เห็นภาพสะท้อนชีวิตเพียงใด

ข. ความน่าอ่านของหนังสือ (Readability)

1. เนื้อเรื่องที่น่าสนใจ เสนอ เหมาะกับลักษณะเฉพาะของผู้อ่านหรือไม่เพียงใด
2. เขียนชัดเจน และอ่านเข้าใจง่ายเพียงใด
3. วิธีการ การเขียนดี หรือน่าเบื่อหน่ายและไม่น่าสนใจ
4. ถ้าเป็นหนังสือเกี่ยวกับความรู้หรือข่าวสาร สิ่งเหล่านี้บอกกันตรงไปตรงมาหรือไม่ หรือเลื่อนหาย หรือซ่อนเร้นอยู่ในเรื่อง

ค. รูปร่างของหนังสือ (Physical Make - up)

1. กระดาษ การพิมพ์ ตัวพิมพ์ น่าพอใจหรือไม่

2. ภาพประกอบมีคุณค่าเพียงใด
3. การเย็บเล่มทนทานหรือไม่
4. ขนาดของเล่มใหญ่หรือเล็ก เหมาะสมกับผู้อ่านเพียงใด
5. โดยทั่วไป หนังสือมีรูปร่างที่ผู้อ่านสนใจเพียงใด (วิทยุ ๓ สาร)

2516 : 266)

รัฐจวน อินทรกำแหง ได้ให้เกณฑ์พิจารณาตำราทางวิชาการ โดยแยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. เนื้อหาวิชา และสาระของหนังสือ มีสาระเป็นแก่นสารที่แน่นอน มีความสมบูรณ์และสมบูรณ์เหมาะสมสำหรับผู้อ่านระดับใด
2. วิธีเสนอหนังสือ ชวนให้อ่าน เข้าใจง่าย ส่วนวนสละสลวย ความยากง่ายเหมาะสมกับผู้อ่านในระดับที่ผู้เขียนตั้งใจเขียนให้อ่าน
3. การวางเค้าโครงลำดับเรื่อง เรียงลำดับความยากง่ายที่ชวนให้เกิดความเข้าใจ และความคืบหน้าต่อเนื่องเป็นอันดี ไม่ซับซ้อนจนจับเรื่องหรือใจความไม่ได้
4. คุณวุฒิ และประสบการณ์ของผู้เขียน เป็นที่เชื่อถือได้ เพราะมีความรู้จริง และมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นมาจริง
5. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของหนังสือ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านให้สามารถเข้าใจสาระของเรื่องได้รวดเร็ว ค้นคว้าเรื่องที่ต้องการจากหนังสือ เหนือได้รวดเร็วขึ้น และกว้างขวางขึ้น ส่วนประกอบดังกล่าวได้แก่ คำนำ สารบัญ คณิต บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ เป็นต้น
6. ลักษณะรูปเล่ม และคุณภาพการพิมพ์ หมายถึง ความถูกต้องชัดเจนในการพิมพ์ ทั้งตัวหนังสือและภาพประกอบ (รัฐจวน อินทรกำแหง) 2520 : 43)

ร.ประนีย์ นาคทรพรท และประภาศรี สีหอำไพ ได้ให้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือว่า เนื้อหาของหนังสือควรถูกต้องตามหลักวิชาการ วิธีเสนอหนังสือ ควรอ้างอิงหลักฐานที่เชื่อถือได้ ลีลาการเขียนชวนอ่าน เค้าโครงเรื่องควรเขียนให้ต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์กัน มีส่วนประกอบของหนังสือ เช่น สารบัญที่ใช่ประโยชน์ใดจริง ๆ คุณภาพการพิมพ์ การเข้ารูปเล่ม ประณีต และแข็งแรง ผู้เขียนต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขา

วิชาที่เขียนด้วย (ฐานะนิย นาคทรพรท และประภาศรี สีหว่าโท 2519 : 49 - 50)

✓ ทหัย ทหัยาภิมย ใหห้ลัถการทหัยารณาหน้งสือ โดยม้การแบ้งรายละเอียคลง
ไปอ้ก เบน้หน้าหน้กคะแนน และแบ้กลัถณะทหัยจะทหัยารณาออกเบน 5 ลัถณะค้งน้

1. รูปเอม ใหห้คะแนนเค้มชอนี้ 24 คะแนน โดยแบ้งเบนปค การเย้บเอ้
คณาภการะคาย ขนาดตัวอ้ษร ความช้คเจนของค้วทิมพ หนาครูปเอมและจ้นวนหนา
ค้ลปการจ้คหนา

2. ภาพประกอบ คะแนนเค้ม 24 คะแนน แแบ้เบนความช้คเจน (ชาว-ค้
เบน ลี) ลัถณะความจริง ขนาดภาพ จ้นวนภาพ ความเนมาะสมกับสภาพการเร้ยน
การสอน ค้าอธิบายภาพประกอบ

3. เนื้อหาวิชา คะแนนเค้ม 34 คะแนน แแบ้เบน

- 3.1 วิช้เสนอ เนื้อ เรอ้ง
- 3.2 ความสอ้คคลงกับลัถสอ้คร
- 3.3 การ เร้ยนล้าคับความยากงาย
- 3.4 เอกภาพหรือความกลมกล้มนของ เนื้อ เรอ้ง
- 3.5 การ เน้นน้ใน เรอ้งส้าคอ้
- 3.6 ความถูคทองตรงกับเหตุการณ
- 3.7 กิจกรรณเสนอเนาะ
- 3.8 ค้าตามทายบพหรือแบบค้กห้ค

4. การใช้ภาษา คะแนนเค้ม 20 คะแนน แแบ้เบน

- 4.1 ความถูคทองทางไวยากรณ
- 4.2 ความช้คเจนของขอความ
- 4.3 ความเนมาะสมน้ในการใช้ค้พท
- 4.4 เครื่องหมายวรรคคตอน

5. แนวค้คริ เร้มนของยู้เย้ยน 4 คะแนน (ทหัย ทหัยาภิมย 2521 : 83 - 98)

✓ กอ สว้คคพาณชย ใค้กออ้วถึงลัถณะของแบบเร้ยนทหัยค้ ทหัยค้ค้าในการเร้มน
สร้างประส้ทธิภภาพของการ เร้ยนการสอนไวค้งน้ค้

1. แบบเรียนจะต้องถูกต้องเพียงตรง เป็นข้อเท็จจริงถูกต้อง ไร้อ่านวน ภาษาที่ถูกต้อง คำสะกดถูกต้อง การแบ่งวรรคตอน การย่อหน้า ในข้อเท็จจริงที่เป็นกลาง
 2. ความยากง่ายของภาษา แบบเรียนของเด็กเล็ก ต้องเป็นภาษาง่าย ๆ ที่เด็กใช้เป็นประจำ ประโยคสั้น ๆ เข้าใจง่าย
 3. การจัดรูปเล่ม แบบเรียนต้องแบ่งออกเป็นบท ๆ แต่ละบทแบ่งความรู้ให้เป็นตอน ๆ ความยาวของแต่ละตอนควรใกล้ชิดส่วนกับการสอนของครู การจัดหน้าหนังสือต้องพิถีพิถัน ทั้งการจัดย่อหน้า ช่องว่าง ตัวพิมพ์ที่ชัดเจน ปกนอกควรใหญ่สวยงาม ปกในต้องบอกเรื่องราวที่สำคัญให้ครบถ้วน สารบัญและคำนำวางรูปให้ถูกต้อง
 4. ภาพประกอบต้องชัดเจนสวยงาม ถ้าเป็นภาพสีควรตรงกับความเป็นจริง ควรจัดพิมพ์ภาพประกอบให้ถูกต้อง ขนาดของภาพมีขนาดเหมาะสมกับหน้ากระดาษ แผนภาพและแผนที่ควรตรวจให้ถูกต้อง
 5. ความหนักแน่น แข็งแรง ควรใช้กระดาษที่ดี และเย็บเล่มให้หนักแน่น แข็งแรงเป็นพิเศษ
 6. ราคาถูก
 7. ให้ความรู้ที่ทันสมัย ควรได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ
- (กอ สวัสดิคัพพาณิชย์ 2507 : 33 - 34) ✓

สุทศรา ชุมเกตุ โคกกล่าวว่าจะพิจารณาหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กซึ่ง นักวิชาการใ้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ก็จะสรุป ได้ว่าหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะรูปเล่ม จะต้องสวย ปร่าพิศ กระดาษที่ใช้ควรเป็นกระดาษที่ไม่ฉีกขาดง่าย และพิมพ์ได้สวยงาม การเย็บเล่มต้องคงทนเพราะเด็กใช้หนังสืออย่างไม่ระมัดระวังมากนัก
2. เนื้อเรื่อง จะต้องสนุกตื่นเต้นและจบลงความแบบฉบับทำดีได้ก็ทำไม่ดีก็ต้องได้รับการลงโทษ สำหรับเนื้อเรื่องต้องเปลี่ยนไปตามวัยของเด็ก ถ้าเด็กเล็กเรื่องจะเกินจริงไปบ้างก็ได้ แต่ถ้าหนังสือสำหรับเด็กโตเรื่องต้องมีเหตุผล แต่สิ่งที่ยึดไว้เหมือน

วัยและสิ่งแวดล้อมของเด็ก เนื้อเรื่องมีเป้าหมายแน่นอน มีเอกภาพ เค้าโครงเรื่อง
 ต้องไม่ซับซ้อน มีแนวคิดหรือแก่นของเรื่อง (Theme) ที่เด่นชัด จับได้ง่าย ไม่เกินปัญญา
 ของเด็ก

2. วิธีเขียน อาจจะใช้แบบเล่าเรื่อง หรือให้ตัวละครสนทนากัน แต่ต้องเป็น
 บทสนทนาสั้น ๆ อาจมีการพรรณาสลับบ้างก็ได้ แต่ดำเนินเรื่องรวดเร็ว ข้อที่สำคัญคือ
 ต้องมีภาพประกอบเรื่อง ภาพและเรื่องควรอยู่ในหน้าเดียวกัน

3. ความยากง่ายในการใช้ภาษา ต้องใช้ภาษาง่าย ๆ สุภาพ สะดวกแก่
 การเข้าใจ ระดับของภาษาเหมาะสมกับวัยและชั้นเรียนของเด็ก เรียบเรียงได้เหมาะสม
 สอดคล้องกันถูกต้องตามหลักภาษา

ในเรื่องความยากง่ายของการใช้ภาษา ภาษาที่ใช้ในร้อยแก้วควรมีลักษณะดังนี้

1. ใช้คำ วลี ประโยคง่าย ๆ และเขียนให้เป็นธรรมชาติ คือใช้ภาษาที่เรา
 ใช้พูดนั่นเอง

2. อย่าใช้คำแสดง ภาษาถิ่น ภาษาต่างชาติ

3. อย่าใช้คำเปรียบเทียบ หรือคำอุปมาอุปมัยมากเกินไป

4. อย่าใช้คำซ้ำบ่อย ๆ

5. จำนวนคำในประโยคอย่าให้มากเกินไป โดยเฉพาะจำนวนคำที่เหมาะสม
 คือ ประมาณ 17 - 20 คำ สำหรับเด็กมัธยมศึกษา

4. การจัดรูปเล่มหนังสือ

ก. ลักษณะภายนอกทั่วไปของหนังสือ ได้แก่ ขนาดของหนังสือ รูปเล่ม
 ของหนังสือ และการเย็บเล่ม

ข. ส่วนของหนังสือ

ก. ลักษณะทั่วไปของหนังสือ

1. ขนาดของหนังสือ เป็นการยากที่จะกำหนดขนาดของหนังสือให้แน่ชัด
 ลงไป และยังไม่มีการวิจัยที่แน่นอนว่าหนังสือขนาดใดจะเหมาะสมกับเด็ก มักถือเอาความ
 ความสะดวกของการพิมพ์ ความเหมาะสมกับขนาดของกระดาษพิมพ์และเครื่องมือที่ใช้พิมพ์

เสียมมากกว่า แต่ถ้าจะมีหลักเกณฑ์เรื่องขนาดแล้ว จะบีกหลักที่ว่า เด็กสามารถหยิบถือ กาง เปิด โคลงสะควก ตามวัยของเด็ก

2. รูปร่างของหนังสือ หนังสือที่จำหน่ายในท้องตลาด มีรูปเล่มอยู่ 2 แบบคือ รูปเล่มแบบแนวตั้ง (upright) กับรูปเล่มแบบแนวนอน (oblong) ไม่หนา ความยาวอาจตั้งแต่ 10-20-30 หน้า อาจมากกว่านี้ก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่เรื่องที่จะเขียน

3. การเย็บเล่ม วิธีที่ใช้ในการเย็บเล่ม ต้องทนทาน เย็บด้วยความปราณีต การเย็บเล่มหนังสือทั้งปกอ่อนและปกแข็ง ที่นิยมใช้กันทั่วไปมี 5 วิธี

3.1 หนังสือเย็บอก หรือมุงหลังคา (Saddle Stitch Book)

3.2 หนังสือเย็บสัน (Side Stitch) จะเปิดอกแบบไม่ได้เพราะสันถูกเย็บติดกันที่ด้านข้าง และเมื่อเย็บเสร็จแล้วต้องเอากาวมาทาที่ตรงสันหนังสือเพื่อเอาปกปิดมุมอีกทีหนึ่ง

3.3 หนังสือทากาว (Glue Attached Book) มีลักษณะแบบเดียวกับหนังสือที่จะใช้เย็บสัน

3.4 หนังสือเย็บกึ่ง (Smyth Sewed Binding) ใช้เชือกเย็บเป็นตอน ๆ แล้วจึงนำมาเย็บรวมเป็นเล่มเข้าปก ใ้แก่การเย็บหนังสือประเภทตำรา

3.5 การเจาะรูร้อยลวดหรือร้อยพลาสติก (Mechanical Binding) ทำให้หนังสือเปิดกางได้เต็มที่

๓. ส่วนของหนังสือ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. ส่วนหน้า ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้จัดเรียงกันไปคือ

1.1 หน้าปก (Cover)

1.2 ปกคานใบ (Back of the Cover)

1.3 ไบรองปก (Half Title Page)

1.4 คานหลังของไบรองปก (The Back of Half Title Page)

1.5 ปกใน (Title Page)

1.6 รองปกใน (Copyright Page)

1.7 หน้าคำนำหรือคำชี้แจง

1.8 หน้าสารบัญ

2. ส่วนเนื้อหาหรือ เนื้อในของเล่ม จัดเรียงลำดับตั้งแต่หน้า 1 ไปจนจบเล่ม ส่วนที่ควรพิจารณา ได้แก่

2.1 สีของตัวอักษร มักพิมพ์ตัวอักษรลงบนพื้นสีขาว สีของอักษรส่วนมากคือสีดำ

2.2 ขนาดของตัวอักษร จะต้องให้อักษรขนาดโตสำหรับเด็กเล็ก ๆ และขนาดตัวอักษรจะลดลงตามลำดับวัยของเด็กที่เจริญขึ้น

2.3 การวางหน้า เน้นสิ่งสำคัญ 5 ประการ คือ หลักสมดุลย์ หลักเอกภาพ หลักการเน้นจุดสนใจ หลักการเว้นช่องขาว และหลักการนำสายตา สิ่งที่ควรคำนึง คือ ภาพกับตัวหนังสือ โคนก

- ภาพกับตัวหนังสืออยู่หน้าเดียวกัน ไม่ทับกัน โดยภาพอยู่บนตัวหนังสืออยู่ล่าง

2.4 คุณภาพของกระดาษ ควรเป็นกระดาษที่มีคุณภาพดี (กระดาษปอนด์) หนาและเหนียว เพื่อให้หนังสือมีความทนทานต่อการหยิบถือของเด็ก

3. ส่วนหลัง ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้จัดเรียงตามลำดับคือ

3.1 หน้ากิจกรรม หรือ เชิงอรรถ หรือหน้าบรรณานุกรม

3.2 รองปกใน (ปกหลัง)

3.3 ปกหลัง (จินตนา ไบกาซุบี 2526 : 61 - 69)

✓ นารีรัตน์ อัญญิกิจชัย ได้ให้เกณฑ์ในการวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ 2 ด้าน คือ

1. ด้านเนื้อหา ควรช่วยส่งเสริมความรู้ ความหลักสูตรให้กว้างขวาง และช่วยเสริมการเรียนรู้การสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เนื้อหาต้องมีคุณค่าให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความทันสมัย ภาษาที่ใช้เข้าใจง่าย วิธีการเสนอเนื้อหาชวนอ่าน การเรียงลำดับเรื่องไม่สับสน

2. ด้านรูปเล่ม ขนาดรูปเล่มควรมีขนาดพอเหมาะสำหรับให้เด็กหยิบอ่านได้สะดวก ภาพประกอบมีความสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น และมีขนาดพอเหมาะ แสดงให้เห็นสิ่งที่ต้องการแสดงชัดเจน ภาพมีสีดึงดูดใจ การจัดวางภาพสวยงาม ภาพอยู่หน้าเดียวกันกับเนื้อเรื่อง ขนาดตัวพิมพ์พอเหมาะกับสายตาเด็ก มีตัวพิมพ์

ลักษณะพิเศษ เพื่อเน้นข้อความสำคัญบางตอน นอกจากนี้ กระจกที่ใช้พิมพ์ควรมีความหนาพอสมควรและน่าอ่าน ควรเป็นกระจกฟอกขาว หรือกระจกบอนด์ คุณภาพในการพิมพ์ดี มีความชัดเจนและถูกต้อง มีปกและชื่อเรื่องดึงดูดใจสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง การเข้าเล่มดี สามารถเปิดอ่านได้สะดวก มีการเย็บเล่มที่ทนทาน กระจกไม่หลุดหรือฉีกขาดง่าย (นารินทร์ อภิภูกิจชัย 2520 : 37 - 39) ✓

✓ นพคุณ คุณาธิระ ได้ให้เกณฑ์ประมาณค่าหนังสืออ่านประกอบที่ควักดังนี้

1. ผู้แต่ง (5 คะแนน)
 - เป็นผู้ได้รับการศึกษามีคุณวุฒิน่าเชื่อถือ
 - เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่แต่งเป็นอย่างดี
 - ใ้มีการค้นคว้าประกอบการแต่งหนังสืออย่างพอเพียง
 - เข้าใจความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของผู้อ่านโดยทั่วไป
 - เกี่ยวข้องกับวงการศึกษามีประสบการณ์ในการแต่งหนังสือพอสมควร
2. มีที่แต่งและพิมพ์
 - เป็นหนังสือใหม่ พิมพ์หรือแต่งในระยะที่ผ่านมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ซึ่งจะให้อ่านแท้จริงที่ถูกต้องทันสมัยควรแก่การเชื่อถือยิ่งกว่าหนังสือที่แต่งมานานแล้ว หรือ
 - เป็นหนังสือเก่าที่แต่งหรือพิมพ์มานานแล้ว แต่ไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงเนื้อหา และกลับทำให้ให้อ่านแท้จริงที่ถูกต้องที่สุด เช่น เรื่องประเพณีที่เก่าแก่หรือวัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นต้น
3. เนื้อหาสาระ (5 คะแนน)
 - มีแก่นสารสาระและเหตุผลเป็นที่น่าเชื่อถือ
 - ให้ความรู้และข้อค้นพบใหม่ ๆ ที่ทันสมัย รวมทั้งชักชวนให้ติดตามอ่านต่อไป
 - สอดคล้องกับหลักสูตรและแบบเรียน
 - ขยายประสบการณ์ของผู้อ่าน ส่งเสริมแนวคิดที่กว้างขวาง
4. ภาษา (5 คะแนน)
 - ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย
 - ถูกต้องตามหลักภาษา

- เรียบเรียง ชวนอ่าน ไม่น่าเบื่อ
 - มีคำอธิบายศัพท์ประกอบ
5. การจัดเรื่อง (5 คะแนน)
- ลำดับในเนื้อเรื่องแต่ละบทเชื่อมโยงกันดี
 - ลำดับเรื่องจากง่ายไปหายาก
 - มีลักษณะส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจขึ้นโดยลำดับ
6. ความน่าอ่าน (5 คะแนน)
- ศัพท์กรทพเหมาะ
 - ศัพท์พ้องคำ
 - มีภาพประกอบหรือแผนภูมิ พร้อมทั้งคำอธิบายชัดเจน
7. เครื่องช่วยประกอบ (5 คะแนน)
- มีบทนำ สารบัญ เชิงอรรถ ธรรมเนียม หัวเรื่องชัดเจน
 - มีเชิงอรรถ บรรณานุกรม
 - มีบทสรุป
8. ความทนทาน (5 คะแนน)
- การเข้าเล่ม เข้าปกแข็งแรงถาวร
 - กระดาษที่พิมพ์เป็นกระดาษดี ไม่ขาดเมื่อขยำ
 - ปกแข็งเรียบรอย คงทน
9. ค่านิยมทางสังคม (5 คะแนน)
- แทรกคุณธรรมความเป็นพลเมืองดี
 - ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในสังคม
 - ให้ความสำคัญของสังคม รู้จักเสียสละประโยชน์ตนเพื่อส่วนรวม
 - ตระหนักในบทบาท ความรับผิดชอบของตนต่อสังคม
10. คุณค่าในคำอื่น ๆ (5 คะแนน)
- ส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางที่ดี
 - เข้าใจสภาพชีวิตในสังคมปัจจุบันที่ยั่งยืน
 - ปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน คนควาควยตนเอง

สำหรับในต่างประเทศ โค้มนักการศึกษา ได้ให้หลักเกณฑ์ในการประเมินค่านั่งสื่อบทประกอบ เช่น

กุล เซรศธา (Kulshreshtha) กล่าวถึงหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับเด็กว่า นอกจากเนื้อหาต้องดีและน่าสนใจแล้ว รูปเล่มต้องดึงดูดใจด้วย เขาเสนอเกณฑ์ในการประเมินค่า ดังนี้

ด้านวิชาการ

1. เนื้อหาต้องตรงกับ ความสนใจ ความต้องการของเด็ก เหมาะสมกับวัยเด็ก ปราศจากอคติ มีความถูกต้องเชื่อถือได้ ได้รับความสนใจให้รักการอ่าน
2. การเรียบเรียงเนื้อหาไม่ยืดยาวเกินไป เหมาะสมตามเนื้อเรื่อง เหมาะกับวัยเด็ก เนื้อหาเชื่อมโยงกันดี มีเรื่องราวแปลกใหม่ น่าสนใจ วิธีการเขียนจะต้องไม่ใช่คำพูดหรือข้อความ เป็นการสั่งสอนผู้อ่านตรง ๆ
3. การใช้ภาษาเข้าใจง่าย ถูกต้อง หากใช้คำศัพท์หรือศัพท์เฉพาะควรมีคำอธิบาย ประกอบด้วย
4. ภาพประกอบสอดคล้อง ถูกต้องตรงตามเนื้อเรื่อง ช่วยเสริมหรืออธิบายเนื้อหาให้เข้าใจยิ่งขึ้น

ด้านลักษณะภายนอกและสภาพทั่วไป

1. ขนาดและจำนวนหน้าพอเหมาะ สะดวกต่อการถือและอ่าน
2. ขนาดตัวพิมพ์ควรมีขนาดต่าง ๆ กันทั้งปก เนื้อหา หัวข้อสำคัญ ตลอดจนข้อความที่ต้องการอ่าน ขนาดของตัวพิมพ์ต้องเหมาะสมแก่สายตาเด็ก ไม่บรรจุกว้างในแต่ละหน้ามากเกินไป จะทำให้เด็กอ่านผ่าน ๆ ไป อย่างไม่ใคร่ครอง และจะเลือกอ่านเฉพาะบทสนทนา หรือข้อความสั้น ๆ หรือรูปถ่าย
3. กระดาษควรใช้สีขาว เรียบและหนาพอสมควร
4. การพิมพ์ประดับ ไม่พิมพ์ผิด หรือตกหล่น ตัวพิมพ์และภาพชัดเจน น้ำหนักพิมพ์สม่ำเสมอ การเว้นที่ว่างรอบข้อความในหน้าหนังสือ ประมาณ 3 - 6 เอ็ม (ems) หรือประมาณ $\frac{1}{2}$ นิ้ว ถึง 1 นิ้ว
5. ภาพประกอบบริเวณกว้างไว้สวยงาม สอดคล้องสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง ขนาด

ของภาพไม่เล็กหรือใหญ่เกินไป แสดงให้เห็นสิ่งที่ต้องการแสดงชัดเจน และพอเหมาะ
กับวัยเด็ก ตลอดจนมีสีสันดึงดูดใจน่าอ่าน

6. ปกหนังสือน่าอ่าน ปกมีภาพแสดงให้เห็นจุดสำคัญของเรื่อง
7. การเข้าเล่มหนังสือ ทนทาน สะดวกต่อการเปิดอ่าน
8. ราคาเหมาะสมกับสภาพหนังสือ (Kulshreshtha 1972 : 46 - 82)

รอกคาร์ท (Rockart) โลกกล่าวไว้ว่า หนังสือประกอบการเรียนควรเป็น
หนังสือที่มีความชัดเจนเหมาะสมในการใช้และน่าสนใจ เป็นเครื่องกระตุ้นให้มีความอยาก
อ่าน เช่น เป็นหนังสือที่อ่านเข้าใจง่าย ใช้ภาษาอย่างดี และนักเรียนสามารถวัดความรู้
ความเข้าใจของตนได้ หนังสือควรเน้นเรื่องที่สำคัญ และแสดงความทันสมัยต่อเหตุการณ์
ที่เปลี่ยนแปลงไป (Rockart 1973; 280 - 285)

ฮอร์น (Horn) ได้ให้เกณฑ์พิจารณาหนังสือต่าง ๆ ดังนี้

คุณภาพของการเขียน

1. ใช้ภาษาที่ไพเราะสละสลวย
2. ภาษารักเจนและเหมาะสมกับระดับอายุของเด็ก
3. ผู้เขียนใช้ภาษาที่ทำให้เด็กเข้าใจได้ง่ายและสามารถนำโดยคำเหล่านี้

นั้นไม่ใช่ได้

4. บทสนทนาเป็นธรรมชาติและสมจริงสมจัง
5. ไม่ใช่ภาษาถิ่นมากเกินไป
6. ลีลาการเขียนในการใช้โดยคำเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง นั่นคือเหมาะสม
กับโครงเรื่องเนื้อหา แก่นของเรื่อง และตัวละครในเรื่อง
7. แสดงความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ของผู้เขียน และวิธีการเขียนที่
ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

8. มีการดำเนินเรื่องต่อเนื่องและเคลื่อนไหวอย่างเป็นลำดับ
9. ผู้เขียนไม่แสดงว่าฉลาดกว่าผู้อ่าน
10. ผู้เขียนเขียนด้วยความกระตือรือร้น มีใจรักที่จะเขียน

คุณภาพของเนื้อหา

1. หนังสือเน้นให้ข้อคิดที่ควรจะให้เด็กทราบ

2. หนังสือสั้น เหมาะสมกับประสบการณ์และภูมิหลังของเด็กที่อ่าน
3. เนื้อเรื่องให้ข้อคิดเห็นที่เป็นปัจจุบัน
4. โครงเรื่องมีการกระทำซึ่งชวนให้คิดคามอยากรู้เรื่อง
5. เนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องเป็นที่สนใจของเด็ก
6. เนื้อเรื่องทำให้เด็กเกิดอารมณ์คล้อยตาม
7. เป็นเนื้อเรื่องที่สาถลยอมรับ
8. เนื้อเรื่องนั้นส่งเสริมให้รักการอ่าน
9. แสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของมนุษย์
10. หนังสือสั้นก่อตัวเนื้อมาจากสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต เช่น

ความรัก การยอมรับ การคล้อยตาม ความเป็นเจ้าของและความเชื่อ

11. หนังสือต้องเน้นว่า ความมีเมตตา ความขกย่อง ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ มีคุณธรรม เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต
12. หนังสือไม่เป็นลักษณะการสอนศีลธรรม แต่จะแทรกอยู่โดยเด็กไม่รู้ตัว
13. ศีลธรรมและข้อควรประพฤติปฏิบัติต้องเป็นที่เข้าใจ และเด็กกระทำได้
14. ผู้เขียนต้องให้ความเป็นธรรมชาติ ไม่มีอคติกับเชื้อชาติ ศาสนา ลัทธิ หรือ

ชนกลุ่มน้อย

คุณลักษณะตัวละคร

1. ตัวละครสมจริงสมจัง
2. ตัวละครมีความเปลี่ยนแปลงหรือ เก็บโตตามกาลเวลาในเนื้อเรื่อง
3. พฤติกรรมตัวละครต้องน่าเชื่อถือและคงเส้นคงวา
4. ตัวละครต้องสมเหตุสมผล และมีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง
5. ความสัมพันธ์ของตัวละคร เป็นไปอย่างบริสุทธิ
6. ต้องมีตัวละครเอกที่เด็กสามารถลอกเลียนแบบได้
7. พฤติกรรมของตัวละครต้องถูกต้องตามหลักจิตวิทยา
8. ผลของการกระทำหรือพฤติกรรมต้องเป็นไปตามหลักความจริง

คุณภาพของภาพประกอบและรูปเล่ม

1. ภาพประกอบต้องเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง
2. ภาพประกอบต้องทำทาบให้เกิดจินตนาการ

3. ภาพประกอบช่วยให้เนื้อหาชัดเจน เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหา
4. ภาพประกอบจัดวางอย่างสวยงาม
5. รูปเล่มและหน้าปกต้องดึงดูดความสนใจ
6. ทัศนียภาพชัดเจน และเป็นขนาดที่ไซ้กันอยู่เสมอในประเทศ
7. กระดาษต้องมียุคภาพดี
8. การเข้าเล่มคงทนถาวร (Horn : 1970 : 70 - 71)

สภาวิจัยและฝึกอบรมทางการศึกษาแห่งชาติ (National Council of Educational Research and Training) ของประเทศอินเดียได้มีการประชุมเกี่ยวกับการผลิตและการประเมินค่าแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้น โคลงกล่าวถึงเกณฑ์ในการประเมินค่า แบบเรียนวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้

การประเมินค่าด้านวิชาการ (Academic Aspects) ของแบบเรียน

1. เนื้อหาจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตร จุดมุ่งหมายของการสอนสังคมศึกษา สอดคล้องกับเป้าหมายของชาติและสังคม ส่งเสริมค่านิยมทางศีลธรรม เหมาะกับความสนใจและความต้องการของนักเรียนแต่ละระดับ สัมพันธ์กับความรู้เดิมของนักเรียน ให้รายละเอียดที่ทันสมัย ถูกต้อง เป็นคน
2. การเสนอเนื้อเรื่อง มีการจัดลำดับอย่างเหมาะสมคือจัดลำดับเป็นหน่วยบท และตอนต่อเนื่องกันอย่างสมเหตุสมผล มีวิธีการเขียนแบบต่าง ๆ กัน ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการยกตัวอย่างรูปภาพประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อหา เกิดจินตนาการยิ่งขึ้น
3. การใช้ภาษาเหมาะสมมีความถูกต้องชัดเจนในคำณณาใช้สำนวนและตัวสะกด รูปประโยคสั้นและเข้าใจง่าย ใช้ศัพท์เฉพาะซึ่งเป็นที่ยอมรับ ตลอดจนมีภาพอธิบายศัพท์เฉพาะเหล่านั้นด้วย
4. ภาพประกอบเหมาะสม มีความถูกต้องชัดเจน มีขนาดพอเหมาะ สัมพันธ์กับเนื้อหาในแบบเรียน มีการจัดวางภาพเหมาะสมสวยงาม ช่วยให้ผู้เข้าใจเนื้อหาในแบบเรียนยิ่งขึ้น
5. แบบฝึกหัดเหมาะสม ควรมีหลาย ๆ แบบ ช่วยสรุปสาระสำคัญ ส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติม สัมพันธ์กับเนื้อหาแต่ละบท แนะนำกิจกรรมที่ส่งเสริม

นิสัย ทักษะ และพฤติกรรมที่พึงปรารถนา

การประเมินค่าภายนอกและสภาพทั่วไป (Physical Features) ของแบบเรียน ขนาดรูปเล่มที่เหมาะสม คือ $7 \frac{1}{4}$ นิ้ว x $9 \frac{1}{2}$ นิ้ว มีความยาวของบรรทัดที่พิมพ์และช่องว่างระหว่างบรรทัดที่นักเรียนสามารถอ่านได้สะดวก มีการเว้นขอบข้อความในหนังสือ เพื่อความสวยงามและสะดวกในการอ่าน ตัวพิมพ์ที่ใช้ควรมีขนาดต่าง ๆ กัน เพื่อเน้นข้อความสำคัญ เมื่อจะขึ้นบท ตอนหรือหัวข้อใหม่ หรือ เพื่อกล่าวถึงชื่อ เรื่อง และศัพท์เฉพาะ กระดาษที่ใช้พิมพ์ควรมีความหนาพอสมควร ภาพประกอบมีขนาดพอเหมาะกับหน้ากระดาษ จิตว่างภาพเหมาะสม ปกมีสีดึงดูดใจ มีความหนาพอควร ควรมีหน้าปกในซึ่งกล่าวถึงชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ ราคา ควรมี คำนำ สารบัญ อภิธานศัพท์ที่ถูกต้องด้วย (National Council of Educational Research and Training 1970 : 48 - 57)

อาร์เทอร์ เอส นิโคลส์ (Arthur S. Nichols) และแอนนา โอชา (Anna Ochoa) ได้ให้หลักในการประเมินผลหนังสือเรียนสังคมศึกษาว่า เกณฑ์ที่ใช้ประเมินผลหนังสือเรียนควรมาจากปรัชญา และเป้าหมายซึ่งนิยามขึ้นเพื่อ โปรแกรมวิชาสังคมศึกษาที่มีประโยชน์ และควรมีส่วนประกอบ 2 ด้านคือ

1. สารระคนความรู้ (Knowledge Component)

1.1 ความรู้ที่ปรากฏในหนังสือ เรียนสนับสนุนความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาสังคม (Social Issues) หรือ ไม่

1.2 เนื้อหาในหนังสือ เรียน เน้นให้ใคร่ครวญในหลายสาขาวิชาหรือไม่

1.3 ทันต่อ เหตุการณ์ กล่าวถึงความรู้ และข้อค้นพบใหม่ ๆ หรือไม่

1.4 การเสนอ เนื้อหาถูกต้องตามความเป็นจริงเพียงใด ผู้แต่งแสดงทัศนคติที่เป็นกลางหรือไม่

2. สารระคนสติปัญญา (Intellectual Component)

2.1 ส่งเสริมให้เกิดการตั้งปัญหาเพื่อสืบสอบความรู้ (Inquiry) และค้นคว้าเพิ่มเติมหรือไม่

2.2 คำถามในหนังสือ เรียนกระตุ้นให้ใคร่ครวญหรือไม่ หรือ เป็นเพียง

คำตามคำขอเท็จจริง ซึ่งอาศัยความจำเท่านั้น

2.3 เนื้อหาช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจ อย่างใช้วิจารณ์
หรือไม (Arthur S. Nichols and Anna Ochoa 1971 ; 290 - 294)

สรุปได้ว่า หนังสืออ่านประกอบที่ติดตามความคิดเห็นของ นพคุณ คุณาชีวะ ได้
กล่าวว่าควรจะมีคุณสมบัติดังนี้

1. หนังสือนั้น ๆ สนองความต้องการของนักเรียนหรือไม่ การจัดทำหนังสืออ่าน
ประกอบจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการใช้แตกต่างกัน เช่น เพื่อขยายประสบการณ์ในการอ่าน
อ่านเพื่อพักผ่อน อ่านเพื่อแสวงหาความรู้

2. หนังสือนั้น ๆ ควรเหมาะสมกับความสนใจของเด็กตามวัย

3. หนังสือนั้น ๆ ควรจะเหมาะสมกับความสามารถของเด็ก ซึ่งประกอบด้วย

3.1 ความเหมาะสมในการใช้ภาษา เนื่องจากเป็นหนังสือที่จัดให้เด็ก
อ่านนอกเวลาเรียน เด็กต้องอ่านเองโดยไม่มีการสอน ฉะนั้นภาษาที่ใช้จะต้องเป็นภาษา
ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนคำและโครงสร้าง ตลอดจนส่วนวนควรรอยู่ในขอบเขตของความ
สามารถของเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กเคยเห็นจากหนังสือเรียน เป็นส่วนใหญ่ ถ้ามีสิ่งพิเศษนอกเหนือ
ไปจากขอบเขตความรู้ของเด็ก จะต้องมีคำอธิบายให้เด็กเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

3.2 ความเหมาะสมกับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมของเด็ก เพื่อให้เด็ก
สามารถทำความเข้าใจกับเรื่องราวได้โดยตลอด

3.3 ควรเป็นนิทานสั้น ๆ หรือ เรื่องจริงใกล้ตัวเด็กมากที่สุด

4. หนังสือที่คิดในค่านศีลธรรม ควรคำนึงถึงในค่านสร้างความรู้สึกรักนิกคิซึ่ง
เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางจิตใจ ให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน สอดแทรกในเรื่อง
แง่คิดทางค่านศีลธรรมลงไปบ้าง หรืออาจจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแง่คิดที่เป็นสุภาษิตสอนใจ
โดยตรงก็ได้

5. รูปเล่ม ลักษณะของหนังสือและราคา หนังสืออ่านประกอบควรจัดให้มีรูปเล่ม
และสีสรรที่ดึงดูดความสนใจ ตัวหนังสือไม่ควรเล็กเกินไป หรือการวางบรรทัดที่ดีเกินไป
จะทำให้เด็กตาตาย และทำให้ไม่อ่านหนังสือด้วย นอกจากนี้ ไม่ควรจะมีราคาแพง
เกินไป เพื่อว่าเด็กทุกคนจะได้สามารถถือไว้เป็นสมบัติของตนเองได้

6. ผู้แต่ง แดงเรื่องที่เขาถนัด สนใจ และมีชื่อเสียงเกี่ยวกับวิชาที่แต่ง อยู่แล้ว ยิ่งคุณวุฒิของผู้แต่ง เป็นที่น่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับกันว่ามีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ ในเรื่องนั้นด้วย ก็ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่าเรื่องที่เขาแต่งนั้นจะให้ความรู้ ข้อเท็จจริงแก่ ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี สำหรับผู้แต่งที่ไม่มีคุณวุฒิแต่เป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญ ในเรื่องที่เขา แต่งโดยเฉพาะ ก็ย่อมเป็นหลักประกันความรู้ ข้อเท็จจริงในหนังสือได้เช่นกัน

7. ปีที่แต่ง หนังสือที่แต่งมาแล้วเป็นเวลานาน ความรู้ การปฏิบัติและทฤษฎี ทาง ๆ อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงในปัจจุบัน ในบางเล่มที่เก่ามากอาจจะใช้ ไม่ได้เอาเลยในเวลานี้ หนังสือใหม่ให้ความรู้ วิทยาการและความเคลื่อนไหวทางวิชาการ ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ช่วยให้ผู้อ่านเป็นผู้รอบรู้ความเป็นไปของโลก มีความเฉลียวฉลาดทันเหตุการณ์

8. เนื้อเรื่อง มีแก่นสาร สารระ กินความมาก ถูกต้องตามเนื้อหาความเป็นจริง มีคุณค่าต่อชีวิต มีประโยชน์ น่าสนใจ ให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน ความ คิดอ่านอยากคนคว่าเพิ่มเติม อยากพิสูจน์ทดลอง อยากรู้อยากเห็น อยากศึกษาค้นอ่านเล่ม ต่อ ๆ ไป ให้ความอ่านริเริ่มสร้างสรรค์

9. ตัวอย่าง มีเหตุผลเชื่อถือได้ แจ่มชัด เห็นจริงเห็นจัง เข้าใจง่าย และ ช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี การยกตัวอย่าง ผู้เขียนต้องมุ่งส่งเสริมในแง่ วัฒนธรรม

10. ภาพประกอบ มีความชัดเจนกระชับ มีขนาดไม่เล็กเกินไปไม่มัวมาก จนต้องเพ่งกันจนเกินไป ภาพที่มีสี ควรเป็นสีที่กลมกลืนเข้ากันดีและคล้ายธรรมชาติจริง ๆ หนังสือสำหรับเด็ก ควรจะมีสีสรรสดุดตา งดงาม ชวนมอง หนังสือสำหรับเด็ก ในวัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ จะมีสีสรรได้ก็ดี หรือไม่มีก็ได้ เพราะผู้อ่านในวัยนี้รัก ความเป็นจริงอยากศึกษาคนคว่าข้อเท็จจริง ภาพประกอบอาจจะสัมพันธ์ซ้อนและยากขึ้น

11. ความมุ่งหมายของผู้เขียน คือ มุ่งประโยชน์ของผู้อ่านเป็นหลักใหญ่ ไม่คำนึง ถึงประโยชน์ด้านเศรษฐกิจส่วนตัวของผู้เขียนมากเกินไป ความมุ่งหมายที่ดีจะเป็นปัจจัยให้ ส่วนประกอบอื่น ๆ ของหนังสือดี

12. สรุปคือ หมายความว่าส่วนประกอบต่าง ๆ ของหนังสือที่กล่าวมาแต่ต้นมีความ สัมพันธ์กลมกลืนกันดี ทำให้เป็นที่ต้องใจผู้อ่าน (นพคุณ กุมากร : 2519 : 61 - 63)

จากการเสนอหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นสรุปได้ว่า หลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาหนังสือปรากฏในคำต่าง ๆ ที่เป็นหลักใหญ่ดังนี้

1. ในคำของผู้เขียน
2. ในคำเนื้อหา
3. ในคำการใช้ภาษา
4. ในคำรูปเล่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษานั้น ส่วนมากเป็นการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ปัญหาทางการเรียนการสอนสังคมศึกษาในระดับต่าง ๆ การวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนและครูในเรื่องหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ส่วนผลงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบโดยตรงนั้นมีน้อยมาก ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องนำงานวิจัยด้านหนังสือเรียนที่มีหนังสืออ่านประกอบเกี่ยวข้อง นำมาเสนอด้วย ดังนี้

งานวิจัยในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2513 คุณหญิง ยันต์เจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทางด้านคุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม เนื้อหาตลอดจนความนิยมของผู้ใช้แบบเรียนนั้น ๆ ได้ส่งแบบสอบถามความคิดเห็นไปยังครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 50 คน และนักเรียน 450 คน จากโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ รวม 20 แห่ง ในจังหวัดพระนครและธนบุรี ผลปรากฏว่าแบบเรียนที่ใช้กันอยู่ในขณะนั้น รูปเล่มกระตือรือร้น เนื้อหาดี การเรียงลำดับเนื้อเรื่องดี สิ่งที่ต้องแก้ไขคือ ควรใช้กระดาษให้ดีขึ้น การเย็บเล่มให้แข็งแรงทนทาน ควรแก้คำผิดให้ถูกต้อง ควรมีพิมพ์ไม่ซ้ำกัน ควรเพิ่มภาพประกอบการเรียน กิจกรรมเสนอแนะ แบบฝึกหัดท้ายบท และบรรณานุกรม ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรจัดซื้อหนังสืออ่านประกอบสำหรับครูจะได้ค้นคว้าเพิ่มเติม ครูควรมีหลักเกณฑ์การเลือกหนังสือแบบเรียน แหล่งวัสดุในการค้นคว้าเพื่อการสอนให้นักเรียนรู้จักคิดและแก้ปัญหา (คุณหญิง ยันต์เจริญ, 2513)

ในปีเดียวกัน อมรา มนัสวานิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหา การสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนรัฐบาลในภาคการศึกษา 2" วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและสถานะของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนรัฐบาลในภาคการศึกษา 2 ซึ่งมีลักษณะ สภาพแวดล้อมแตกต่างจากภาคอื่น ๆ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังครู 60 คน และนักเรียน 475 คน จากโรงเรียนในภาคการศึกษา 2 18 แห่ง ผลการวิจัยปรากฏว่า การสอน สังคมศึกษายังขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดครูที่มีคุณภาพ ขาดแหล่งวิชาการ ขาดอุปกรณ์ การสอน และหนังสืออ่านประกอบ หลักสูตรไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในวิถีประจำวัน แบบเรียนไม่น่าสนใจ เนื้อหาสั้นเกินไป ทำให้เข้าใจยาก นักเรียนมีความเห็นว่าควร ปรับปรุงเรื่องราวให้ทันสมัยควร เรียงลำดับ เนื้อหาก่อนหลัง ควรมีบทสรุปคำถามและแบบ ฝึกหัดท้ายบทเรียน และเพิ่มภาพประกอบให้มากขึ้น ผู้วิจัยให้ขอเสนอแนะว่า กระทรวง ศึกษาธิการ ควรจัดทำหลักสูตรและแบบเรียนสังคมศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและ ท้องถิ่น และปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ (อมรา มนัสวานิช, 2513)

ในปี พ.ศ. 2515 วาณี รูปนวงศ์ตานติ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสำรวจ หนังสือประกอบการเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองโรงเรียนรัฐบาล จังหวัด พระนคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจหนังสือประกอบการเรียนการสอน ในแต่ละหมวด วิชา ในแง่จำนวนการใช้ และความสอดคล้องกับหลักสูตร ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไป ให้ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดพระนคร 40 โรงเรียน จำนวน 400 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า โดยเฉลี่ยแล้วมีหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ น้อยมาก เพียงร้อยละ 12.89 ของจำนวนหนังสือทั้งหมดในห้องสมุด จึงไม่พอกับความ ต้องการใช้หนังสืออ่านประกอบ และผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะว่า บรรณารักษ์ควรพิจารณา ความเหมาะสม ในการจัดซื้อหนังสือตามความต้องการ และความเหมาะสมในแต่ละหมวด วิชา รวมทั้งให้บริการจัดหนังสืออ่านประกอบแก่ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่ เดียวกันครูผู้สอนควรร่วมมือด้วย (วาณี รูปนวงศ์ตานติ, 2515)

ในปี พ.ศ. 2516 ลัดดา อมรพันธุ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ หนังสืออ่านประกอบวิชาหน้าที่พลเมือง ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณภาพของหนังสืออ่านประกอบวิชาหน้าที่พลเมือง ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน

70 เล่ม ที่กรมวิสามัญศึกษาได้นำมาไว้ในเอกสารของหน่วยศึกษานิเทศก์ โดยผู้วิจัย สัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์วิชาหน้าที่พลเมือง ครูผู้สอนวิชานี้ คนควาลักษณะหนังสืออ่านประกอบ ที่ดี จากวารสารงานวิจัย แล้วสร้างเกณฑ์วิเคราะห์โดยพิจารณาในค่านิยมคง เนื้อหา การใช้ภาษา การจัดเรื่อง ปิที่คง หรือปิที่พิมพ์ของหนังสือ ความน่าอ่าน เครื่องช่วย ประกอบ ความทนทาน ค่านิยมของวิชาหน้าที่พลเมืองและคุณค่าด้านอื่น ๆ แล้วทำการ วิเคราะห์หนังสือดังกล่าว นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าระเบียบวิธีสถิติด้วยการหาค่าเฉลี่ย และร้อยละ ผลการวิจัย หนังสือ 61 ใน 70 เล่ม หรือ 87.14 % อยู่ในเกณฑ์ที่ สมควร เป็นหนังสืออ่านประกอบได้

ข้อบกพร่องของหนังสือส่วนใหญ่ เหล่านี้คือ

- ไม่มีความแข็งแรงทนทาน การเย็บเล่มและการใช้กระดาษไม่ดี
- การจัดเรื่องไม่ดี ไม่มีลำดับ ขาดการเชื่อมโยงระหว่างบท
- เครื่องช่วยประกอบการอ่านมีน้อยหรือไม่มีเลย มุ่งบรรจุเนื้อหามากเกินไป

ส่วนข้อดีของหนังสือ เหล่านี้ปรากฏในค่านิยมคง เนื้อหา ปิที่คง หรือปิที่พิมพ์ หนังสือ และภาษาที่ใช้ กล่าวคือ ผู้คงมีความรู้และความชำนาญ เนื้อหาและรายละเอียด มีความถูกต้อง เพียงตรงและทันสมัย สามารถใช้ประกอบการเรียนได้ การใช้ภาษาเข้าใจ ใคง่าย ถ้าเป็นคำศัพท์ใหม่ หรือศัพท์เฉพาะก็จะมีคำอธิบายควบ เมื่อลำดับคุณภาพจากสูง ไปต่ำปรากฏดังนี้ ปิที่คงหรือปิที่พิมพ์หนังสือ เนื้อหาสาระ ภาษาและคุณค่าด้าน อื่น ๆ ความน่าอ่าน ค่านิยมของวิชาหน้าที่พลเมือง ความทนทาน การจัดเรื่อง และ เครื่องช่วยประกอบอันดีสุดท้าย (ลัดดา อมรพันธุ์ 2516)

ในปีเดียวกัน สักคีศรี ปาณะกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การประเมินแบบ เรียนวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง" มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินแบบเรียน วิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง โดยพิจารณาจากเกณฑ์ 4 ด้าน คือ สาระความรู้ ความรู้ สาระด้านสติปัญญา ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม และอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอน ในแบบเรียน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูประวัติศาสตร์ 58 คน นักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่หนึ่ง 419 คน ในโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนรัฐบาล 21 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูและนักเรียนให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า เนื้อหาในแบบเรียนยังไม่เหมาะสม เนื้อหาบางส่วนขอเกินไป ยากแก่การเข้าใจ บางตอนไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงทาง

ประวัติศาสตร์ การเสนอเนื้อหาไม่ครบถ้วน ภาพประกอบและแผนที่น้อย ไม่แนะนำแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขแบบเรียนหลาย ๆ เล่มประกอบ การสอน กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงหลักสูตร และเนื้อหาในแบบเรียนให้ทันสมัย ผู้บริหารควรจัดหาแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบให้เพียงพอกับความต้องการของครู และนักเรียน (ศักดิ์ศรี ปาพะกุล 2516)

ในปี พ.ศ. 2517 ทอมทอล มีเก็ค ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยพิจารณาคำคุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม ความสอดคล้องกับหลักสูตร ความยากง่ายของเนื้อหา ความสอดคล้องของเนื้อหา กับสภาพสังคม ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมือง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 32 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 240 คน ในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และอาชีวศึกษา รวม 20 แห่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าแบบเรียนที่ครูและนักเรียนใช้คือแบบเรียนของกรมวิชาการ ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า แบบเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง และลักษณะของแบบเรียนที่ควรต้องการคือ มีภาพประกอบ สรุปท้ายบท แบบฝึกหัด กิจกรรมเสนอแนะ ปกหนังสือควรมีลักษณะดึงดูดความสนใจ การใช้ภาษารัดกุมชัดเจน ควรเพิ่มเติมรายละเอียดบางเรื่องให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่า ครูและนักเรียนไม่ควรใช้หนังสือแบบเรียนเพียงเล่มเดียวเป็นหลักในการเรียนการสอน แต่ควรจะค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสืออ่านประกอบอื่น ๆ ด้วย กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนให้ทันสมัยอยู่เสมอ สำนักพิมพ์และผู้เรียบเรียง ควรปรับปรุงคุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม และการพิมพ์ให้ดีขึ้น ควรเพิ่มเติมบทสรุปใหม่ทุกบท แบบฝึกหัดท้ายบท กิจกรรมเสนอแนะ แผนภูมิ และอภิธานศัพท์ (ทอมทอล มีเก็ค 2517)

✓ ในปี พ.ศ. 2518 ทิพนัน เวศการวิ ไท้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมวิทยา (สังคม 16) ในระดับประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาชั้นสูง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาคุณภาพของหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมวิทยาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง จำนวน 70 เล่ม ซึ่งพิจารณาในค่าน ผู้แต่ง ปีที่แต่ง และปีที่พิมพ์ ค่านเนื้อหา ค่านการใช้ภาษา การจัดเรื่อง ความน่าสนใจ ความหนาแน่น

เครื่องช่วยประกอบ คำนิยมทางสังคม และคุณค่าในคำอื่น ๆ โดยผู้วิจัยเป็นผู้วิเคราะห์ และให้คะแนน ผลการวิจัยจากการให้คะแนนปรากฏว่า หนังสืออ่านประกอบอยู่ในเกณฑ์ มาก จำนวน 12 เล่ม อยู่ในเกณฑ์ 20 เล่ม อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง 24 เล่ม และค่า กวาระคัมมาครฐานเพียงเล่มเดียว (ทิพวัน เวศกาวิ, 2518) ✓

ในปี พ.ศ. 2520 นาริรัตน์ อัญญิกิจชัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสือส่งเสริมการอ่าน ของหมวด สังคมศึกษา ในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จำนวน 29 เล่ม ว่ามีเนื้อหาและรูปเล่มเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยรวบรวมหลักเกณฑ์หนังสือ เล่มที่ดี โดยเฉพาะประเภทสารคดี จากเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาประมวลเป็น เกณฑ์วิเคราะห์หนังสือ โดยนำเกณฑ์ขั้นต้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้าน หนังสือ เล่ม จำนวน 9 ท่าน พิจารณาปรับปรุงให้เป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์หนังสือตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งนำไปให้ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาชั้น ประถมศึกษาตอนปลายและบรรณารักษ์ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกองการประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 41 โรงเรียน วิเคราะห์ นำคะแนนของผู้วิจัย ค่าเฉลี่ยของครูและบรรณารักษ์ เสนอเป็นตาราง แสดงให้เห็นคุณลักษณะต่าง ๆ ของ หนังสือแต่ละเล่ม ในด้านเนื้อหา และรูปเล่ม ผลการวิจัยหนังสืออ่านเพิ่มเติมนี้ส่วนใหญ่ เนื้อหาจะอยู่ในระดับดี ยกเว้นภาษาที่ใช้ อยู่ในระดับปานกลาง ในด้านรูปเล่ม หนังสือ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีเช่นเดียวกัน ยกเว้นปกและชื่อเรื่อง การเข้าเล่ม ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับพอใช้ ผู้วิจัยให้ขอเสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดหลักเกณฑ์และ จุดมุ่งหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้แต่งหนังสือ ควรผลิตหนังสืออ่าน เพิ่มเติมให้มากขึ้น โดยเฉพาะด้านส่งเสริมให้เกิดความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ควรนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ตีพิมพ์มานานแล้ว แต่มีคุณค่ามาปรับปรุงใหม่ทั้งด้านเนื้อหาและ รูปเล่ม (นาริรัตน์ อัญญิกิจชัย 2520) ✓

ในปี พ.ศ. 2523 วิเชียร หัพประเสริฐ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็น ของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียน เกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือ

เรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของกรมวิชาการ โดยพิจารณาคุณสมบัติของหนังสือเรียน 3 คำนาคือ สาระกานความรู้ สาระกานสติปัญญา และอุปกรณ์ช่วยการเรียน ในหนังสือเรียน โดยซึ่งแบบสอบถามไปยังครู 39 คน นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 400 คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ 20 แห่งในกรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่า ครูประมาณร้อยละ 66.66 ใช้หนังสือเรียนเป็นหลักในการสอนบางชั่วโมง วิธีใช้หนังสือเรียนครูประมาณร้อยละ 61.53 ใช้วิธีอธิบายประกอบการซักถามเนื้อเรื่องตามหนังสือเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือเรียน ครูเห็นว่าเนื้อหาเหล่านั้นสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนในระดับกลาง แต่มีเนื้อหาไม่ครบถ้วนตามหลักสูตร นอกจากนั้นยังขาดส่วนประกอบที่สำคัญคือ ไม่มีกิจกรรมเสนอแนะทายบท บทสรุป การพิมพ์ที่ชัดเจน ภาพประกอบที่มีสีภาคผนวก หนังสืออ้างอิงและครุชนี ส่วนนักเรียนประมาณร้อยละ 66.75 พอใจในหนังสือเรียนที่ใช้พอสมควร และเรื่องที่สนใจมากที่สุดคือ ศาสนา การดำเนินชีวิต เมื่ออ่านหนังสือเรียนแล้วต้องให้ครูช่วยอธิบายเพิ่มเติมเสมอ นักเรียนจึงต้องการให้ครูใช้หนังสือเรียนเป็นหลัก และค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสืออื่นประกอบ ซึ่งจะทำให้เรียนวิชาสังคมศึกษาเข้าใจมากยิ่งขึ้น ต้องการให้หนังสือเรียนเพิ่มเติมส่วนประกอบที่สำคัญ คือ มีตัวพิมพ์ที่ชัดเจน บทสรุปแบบฝึกหัด หนังสืออ้างอิง มีภาพประกอบที่มีสีเพิ่มขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของหนังสือเรียนในสาระกานความรู้ สาระกานสติปัญญา ปรากฏว่า ครูและนักเรียน โดยเฉลี่ยมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีคุณภาพในระดับปานกลาง ส่วนในคานอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนในหนังสือเรียน ครูโดยเฉลี่ยแล้วเห็นว่าควรแก้ไข แต่นักเรียนโดยเฉลี่ยแล้วเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยให้ขอเสนอแนะว่าครูควรมีทักษะในการเลือกและประเมินค่าหนังสือเรียน ควรใช้หนังสือเรียนหลาย ๆ เล่ม ประกอบกันในการสอน สำหรับนักเรียนก็ให้ค้นคว้าหนังสืออื่น ๆ ประกอบ (วิเชียร ทัพประเสริฐ 2523) ✓

ในปีเดียวกัน น้าอ้อย อุมาริณี โค้วการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียน สำหรับปีการศึกษา 2519 ในเรื่องคุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม ความถูกต้องของเนื้อหา ความสอดคล้องของแบบเรียนกับหลักการ

เรียนการสอน และจิตวิทยาการเรียนรู จำนวนทั้งหมด 4 เล่ม โดยส่งแบบสอบถาม ไปยังครู 19 คน นักเรียน 300 คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ รวม 15 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า คุณภาพในการจัดทำรูปเล่มของหนังสือ เรียนอยู่ในระดับใช้ได้ เนื้อหาวิชาและการเรียง ลำดับหัวข้อตรงตามหลักสูตร และสอดคล้องกับความมุ่งหมายในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ไทยดี แต่ไม่ถึงจุดความสนใจของผู้อ่าน เนื้อหาที่บรรจุในหลักสูตรมากเกินไป เวลา เรียนมีน้อยไม่ใคร่สะดวก และขาดส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ไม่มีบทสรุป กิจกรรมเสนอแนะ แบบฝึกหัด เชิงอรรถ ครรชนี อภิธานศัพท์ หนังสืออุเทศ และบรรณานุกรม เกี่ยวกับความยากง่าย สารบัญความรู้ สารบัญพุทธนิมิต และความถูกต้องของเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ นอกจากนี้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าเนื้อหาบางเรื่องในแบบ เรียนขอเกินไป ไม่ทันสมัย สิ่งทีนักเรียนต้องการใหม่ในแบบเรียนมาก คือภาพประกอบ ที่เห็นจริง มีสีสวยดึงดูดความสนใจ ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า ครูควรใช้แบบเรียนหลาย ๆ เล่มประกอบการสอน ควรแนะนำวิธีการใช้แบบเรียนที่ถูกต่องแก่แก่นักเรียน และเมื่อพบข้อ ผิดพลาด ควรแจ้งให้ผู้จัดทำทราบ ผู้บริหารควรจัดซื้อหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่าน ประกอบไว้ในห้องสมุดให้เพียงพอต่อความต้องการของครูและนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมให้มีการผลิตแบบเรียนจากเอกชนให้มากขึ้น ผู้เรียบเรียงควรปรับปรุงเนื้อหา ให้ทันสมัยอยู่เสมอ การใช้ภาษาควรชัดเจนและเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน และเนื้อหาควร เรียงลำดับตามเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน ไม่คลุมเครือ (น้ำอ้อย อุมะวณิช 2523)

ในปี พ.ศ. 2524 รพท. ประเวศกิงาม ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่าน หมวดสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่าน หมวดสังคมศึกษา ชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด 27 เล่ม ว่ามีเนื้อหาดีเลาการเขียน และรูปเล่มเหมาะสมความ เกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่าน จุดประสงค์ของหมวดสังคมศึกษา ความหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และรวบรวมหลักเกณฑ์ของหนังสือที่ดี จากเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นเกณฑ์วิเคราะห์หนังสือ แล้วส่งแบบสอบถามให้ ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดชลบุรี จำนวน 49 โรงเรียน นำคะแนนที่ได้จากการวิเคราะห์มาหาค่าเฉลี่ย เสนอเป็นตาราง แสดงให้เห็นคุณลักษณะ

ต่าง ๆ ของหนังสือแต่ละเล่ม ในด้านเนื้อหา ลีลาการเขียน และรูปเล่ม ผลการวิจัย มีหนังสือที่ครูเลือกตอบเกินกว่าข้อเรื่องละ 20 คน จำนวน 16 ข้อเรื่อง และผลการวิเคราะห์ทางด้านเนื้อหาความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านส่วนใหญ่ อยู่ในระดับดี ด้านเนื้อหาความจุประสงค์หมวดสังคมศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับควรปรับปรุง ด้านลีลาการเขียน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ดี ด้านรูปเล่มส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดหลักเกณฑ์ ขอบเขตและจุดมุ่งหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่าน เพื่อเป็นแนวทางที่แน่นอนสำหรับผู้แต่ง ควรผลิตหนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านเพิ่มขึ้น (รพท. ประวัตินาม 2524)

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่ เป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียน ซึ่งมีข้อบกพร่องมากในหนังสือเรียนที่ใช้อยู่ ทำให้งานวิจัยในแต่ละเรื่องต่างก็ให้ข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนควรจัดหาหนังสืออ่านประกอบให้มากขึ้น เพื่อให้เด็กเรียนและครูได้ใช้กันคว่าเพิ่มเติมประกอบ เพราะมีเนื้อหาที่นอกเหนือจากหนังสือเรียน และจะได้ความรู้ที่ถูกต้องควย

งานวิจัยในต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1967 เบเนต เคอติส มัลเลน (Benet Curtis Mullen) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Survey of Problems, Practices, and Conditions Affecting the Use of the Library in Instruction in North Central Association Schools in Missouri." โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจปัญหาและภาวะที่มีผลต่อการใช้ห้องสมุดเพื่อการสอนในรัฐมิสซูรี วิธีดำเนินการวิจัย โดยใช้การสัมภาษณ์ และส่งแบบสอบถาม ไปยังครูใหญ่ บรรณาธิการ ครูผู้สอน และนักเรียน ผลของการวิจัย ทั้งครูใหญ่ ครู และบรรณาธิการเห็นพ้องกันว่าห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนการสอน และมีครูเพียงส่วนน้อยที่ไม่ได้สนับสนุนงานของห้องสมุด ส่วนข้อบกพร่องที่ปรากฏคือ ครูไม่ได้ออกแบบการเรียนการสอนร่วมกับบรรณาธิการ ดังนั้นงานที่ครูมอบหมายแก่นักเรียนส่วนใหญ่จึงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ นอกจากนั้นห้องสมุดก็ไม่ได้ออกเป็นศูนย์รวมของวัสดุการสอน และไม่เปิดบริการพิเศษแก่นักเรียน เช่น เวลาเย็น วันหยุด หรือระหว่างปิดภาคเรียน จึงทำให้การใช้ห้องสมุดมีขอบเขต มีผลสำคัญต่อการเรียนวิชาต่าง ๆ ของนักเรียน

และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้วิจัยให้ข้อ เสนอแนะว่า ครูควรจะมีบทบาทในการแนะนำ
 เกิดใจของสมุคิใหม่ และห้องสมุคิควรจัดเป็นมาตรฐานทวบ (Benet Curtis Mullen,
 1967)

ในปี ค.ศ. 1969 เบชเทล (Bechtel) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis
 of Selected Civic Attitudes in High School American History ,
 Geography, and Civic Textbooks, 1885 - 1914 ." โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
 วิเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ซึ่งปรากฏในหนังสือเรียนประวัติศาสตร์
 อเมริกัน ภูมิศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ซึ่งพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1885 - 1914 ซึ่งผู้วิจัย
 ได้นำหนังสือเรียนที่ใช้ในโรงเรียนมาทำการวิเคราะห์ในค่านต่าง ๆ คือ ความรู้สึกชาติ
 นิยมอเมริกัน ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของ
 พลเมือง ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ความรู้เกี่ยวกับค่านิยม และคำสอน
 ทางศาสนา ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง หนังสือเรียนที่นำมาวิเคราะห์เป็นหนังสือเรียน
 ประวัติศาสตร์ 37 เล่ม ภูมิศาสตร์ 29 เล่ม วิชาการปกครอง 17 เล่ม และหนังสือ
 หน้าที่พลเมือง 37 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า ความรู้สึกชาตินิยมอเมริกันปรากฏในหนังสือ
 เรียนประวัติศาสตร์มากกว่าหนังสือเรียนภูมิศาสตร์และหน้าที่พลเมือง หนังสือเรียนหน้าที่
 พลเมืองให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พลเมือง ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย
 ค่อนข้างน้อย ส่วนหนังสือเรียนภูมิศาสตร์นั้นปรากฏว่าไม่มีทัศนคติของความ เป็นพลเมืองดี
 ปรากฏอยู่เลย (Bechtel, 1969)

ในปี ค.ศ. 1972 เคนเนท รูเบน เคอร์ธัม (Kenneth Reuben Durham)
 ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Survey of All American History Textbooks Adopted
 for the Public High School of Texas from 1919 to 1970." โดยมีวัตถุประสงค์
 เพื่อศึกษาพัฒนาการของหนังสือเรียนประวัติศาสตร์อเมริกัน ระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียน
 ในรัฐเทกซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่พิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1919 - 1970 จำนวน 42
 เล่ม โดยนำมาวิเคราะห์ในด้านการใช้คำบรรยาย การใช้ภาพประกอบเนื้อหา วิธีการ
 เขียนและคำนำ ผลการวิจัยปรากฏว่า การใช้คำบรรยายในหนังสือเรียนวิชาประวัติศาสตร์
 มีแนวโน้มที่จะลดลงบนันติกหรือหลักฐานชั้นต้น หรือแหล่งปฐมภูมิมากขึ้น หนังสือเรียนที่พิมพ์
 ในระยะหลัง ๆ มีจำนวนภาพประกอบต่อ เล่มโดยเฉลี่ยลดลง แต่มีการใช้ภาพสีเพิ่มขึ้น คำน

เนื้อหาในหนังสือเรียนนั้น เนื้อหาที่เพิ่มขึ้นมี 15 เรื่อง เช่น สันติภาพของโลก ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม ชีวิตประวัติบุคคลสำคัญของชาติ เป็นต้น ส่วนเนื้อหาที่ลดลง เช่น การปกครองแบบอาณานิคม สงครามและการป้องกันประเทศ ความเป็นมาของยุโรป ทาส ศาสนา เป็นต้น ส่วนวิธีการเขียนหนังสือเรียน ปรากฏว่าหนังสือเรียนที่เขียนในระบะตั้งแต่ปี ค.ศ. 1967 เป็นต้นมา มีเนื้อหาใหม่ ๆ ที่ได้รับการแก้ไขให้ทันสมัยเพิ่มขึ้น 43.15 เปอร์เซ็นต์ และมีการแก้ไขเนื้อหาความถี่มากกว่าการทอ้งจำดัง 80.19 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าหนังสือเรียนจำนวน 6 ใน 20 เล่ม ที่พิมพ์ครั้งล่าสุดไม่มีคำนำ ผู้วิจัยให้ขอเสนอแนะว่า หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ที่ดี ควรมีการเรียบเรียงเนื้อหาที่ถูกต้องเหมาะสม มีการใช้หลักฐานชั้นต้นประกอบ การเขียน ควรมีแผนที่ และภาพถ่ายต่าง ๆ ทั้งสีและขาวดำพร้อมคำอธิบายประกอบ (Durham, 1972)

ในปี ค.ศ. 1975 โรเบิร์ต มาร์แลนด กัลดิน (Robert Marland Guldin) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " An Analysis of Approaches to Value Oriented Content Material in Selected Fifth Grade Social Studies Textbooks and Corresponding Teachers' Guides." มีจุดมุ่งหมายเพื่อ

1. วัดปริมาณของ เนื้อหาที่เน้นค่านิยมในหนังสือ เรียนวิชาสังคมศึกษาที่คัดเลือกมา และที่เกี่ยวข้องกับคู่มือสำหรับครู
2. วิเคราะห์ชนิด แนวทางการศึกษา ต่อการให้ค่านิยมในหนังสือ เรียนวิชาสังคมศึกษาที่คัดเลือกมา และเกี่ยวข้องกับคู่มือครู
3. กำหนดคุณลักษณะแนวทางการศึกษาที่พบในหนังสือ เรียนสังคมศึกษาที่คัดเลือกมา และเกี่ยวข้องกับคู่มือสำหรับครูมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญในสาขาการศึกษา เรื่องค่านิยมหรือไม่

วิธีดำเนินการวิจัย โดยการสำรวจและพัฒนาแนวความคิดที่เป็นระบบหรือวิธีการสำรวจชนิดของแนวทางการศึกษา เรื่องค่านิยม และขอบเขตของการเอาเนื้อหาแนวทางนี้ ไปใส่ในหนังสือ เรียนวิชาสังคมศึกษา และเกี่ยวข้องกับคู่มือค้ำย ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยการวิเคราะห์ 2 แบบ แต่ใช้เครื่องมือชนิดเดียวกัน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ กรอบแนวความคิดที่แบ่งเป็นเรื่อง ๆ ในการให้สัมภาษณ์ และจัดประเภทของแนวทางการศึกษาต่าง ๆ ในเรื่องค่านิยม ในการวิเคราะห์ขั้นแรกได้คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้

กำหนดความสำคัญก่อนหลังของแนวทางการศึกษาต่อการให้ค่านิยม การวิเคราะห์แบบที่ 2 โดยใช้หนังสือเรียนสังคมศึกษาจำนวน 6 เล่ม ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ในการกำหนดจำนวนและประเภทของเนื้อหาที่เน้นค่านิยมซึ่งพบอยู่ในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาที่ใดก็ได้เลือกมา และที่เกี่ยวข้องกับคู่มือสำหรับครู

ผลของการวิจัยปรากฏว่า

1. บรรดาหนังสือเรียนและคู่มือครู ใ้ยอมรับเอาเนื้อหาบางอย่างที่เน้นค่านิยมลงไปด้วย
2. หนังสือแต่ละเล่มที่ทำการศึกษาวิจัยมีเนื้อหาที่เน้นค่านิยมมากในคู่มือครูมากกว่าที่มีอยู่ในหนังสือเรียนของเด็ก
3. ในการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างชนิดของแนวทางการศึกษาต่อการ เน้นค่านิยมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนของเด็ก กับที่มีอยู่ในคู่มือครู
4. ผู้เชี่ยวชาญในสาขาของการศึกษาเรื่องค่านิยม มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การศึกษาในเรื่องค่านิยมในหลักสูตรสังคมศึกษา คงจำเป็นจะต้องมีอยู่
5. ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่าวิธีการที่น่าพึงปรารถนามากที่สุดในแนวทางการศึกษาเรื่องค่านิยมในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา
6. ถึงแม้ว่าจะไม่มีตัวเลขทางสถิติมาช่วยพิสูจน์ แต่การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นได้ว่า วิธีการที่น่าพึงปรารถนามากที่สุดในแนวทางการศึกษาเรื่องค่านิยมในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษานั้น มีความคิดเห็นไม่ตรงกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ กับนักวิเคราะห์หนังสือเรียน (Robert Marland Guldin: 1975)

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศ เป็นเรื่องเกี่ยวกับหนังสือเรียนทั้งสิ้น แต่ก็ได้นำถึงการให้ของสมุด ในการเรียนการสอน โดยเฉพาะการศึกษาคนควาควยตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น หนังสือเรียน และหนังสืออ่านประกอบ จึงมีความสำคัญมากในการศึกษาค้นคว้า หอสมุดต้องเป็นแหล่งคนควาคูที่ดี โดยจัดหาหนังสือใหม่มา ส่วนหนังสือเรียนก็ต้องพัฒนาให้ทันสมัยมากที่สุด